

részben kortárs magyar szerzőktől származó új operettekből készített felvételek növekvő száma is. Addig nem látott számban kerültek színpadra, rádióadásokba szovjet szerzőktől származó darabok (például Duna-jevskij: *Szabad szél*, Miljutyin: *Nyugtalan boldogság*), partitúráik nemegyszer hazai szerzők segítségével történt ki-egészítését, áthangszerelését követően.

A „nevelő szórakoztatáshoz” olyan darabokra volt ugyanis szükség, amelyek az új embertípust, az ő hétköznapi életüket, gondjaikat állítják a középpontba. Jól jelzik e törekvéseket Leninnek Klára Zetkinnel való beszélgetésében mondott szavai: „...rendeztünk viszonylag kis számban magas színvonalú hangversenyeket, rendeztünk hatalmas mennyiségben, de alacsony nívón esztrádműsorokat, de nem rendeztünk elegendő számban olyan műsort, amely az esztrád közönségének igényét továbbfejleszti: nem tanultuk meg olyan módon kielégíteni a közönséget, hogy egyben neveljük, fejlesszük igényeit. Nem tanultuk meg annak a módját, hogy ne csak jóllakassunk, de új, nemesebb szükségleteket is ébresszünk.”

Nem csoda, hogy a legismertebb szerzők is beálltak a sorba egy-egy darab erejéig. Tehetségük, szakmai felkészültségük eredményeként persze esetenként muzsikájukban kiemelkedő színvonalú művek születtek.

A nyilvánvalóan megrendelésre készített művek közé sorolható Fényes Szabolcs *Két szerelem* (amelyet utóbb „bányász-operettként” aposztrofáltak), Vincze Ottó *Bociboci tarka* című operettje („téesz-operett”), valamint a Székely Endre (1912–1988) és Hámos György (1910–1976) által jegyzett *Aranycsillag* („honvéd-operett”). Bizonyos értelemben ide tartozik két film is, a 2 x 2 néha 5 és az *Állami Áruház*, jóllehet eredeti megjelölésük szerint egyik sem operett. Előbbi zenéje szintén Fényes Szabolcs

Szemben:
az Állami Áruház
filmplakátja,
Latabár Kálmán,
a főszereplő

Zentai Anna
és Rátónyi Róbert
a *Boci-boci tarka*
című operett-
ben, 1953

munkája, és a film nem titkoltan a honvédelmi sportoktatást, azon belül a repülést népszerűsíti, szerelmi szállal átszőtt történetben. Az *Állami Áruház* a dolgozók megbecsülését, a rendszerben bízóknak a feketézők, panamázók, az új hatalmat aláásni szándékozók feletti győzedelmeskedését állítja a középpontba. Zenéje Kerekes Jánostól származik. A felsorolás első olvasatra tán megmosolyogtató. Hiba lenne azonban azt gondolni, hogy e „realista” környezetbe helyezett darabok zenéje nem töltötte be feladatát. A *Boci-boci tarka* „Minden falu édes hazám”, „Kislány, nyíl már a gyöngyvirág” kezdetű

betétszáma, vagy a *2 x 2 néha 5* című dala, meg a „Túl szép, amit te mondsz”, vagy a „Mint a szélvész száll a gépünk” lelkesítő indulója országszerte énekeltté vált. Az *Állami Áruházban* felcsendülő dal, a Feleki Kamill által oly nagyszerűen megformált kisember, Glauziusz bácsi töretlen optimizmust sugárzó dala „Ember lesz az én kis unokám” még ma is gyakran hallható.

Egyedül az *Aranycsillag* – hirdetése szerint „az első szocialista operett” – bizonyult fiasónak. Sem története – kérdésfeltevése: a falu épsége vagy a téves vagyona való-e előbbre, a honvédség

hősies árvízvédelmi helytállása, a gát átvágásával próbálkozó szabotőr leleplezése – sem muzsikája nem bizonyult igazán lelkesítőnek, noha a Fővárosi Operettszínház legjobb erőit, Petress Zsuzsát, Zentai Annát, Mezei

Máriát, Homm Pált és Latabár Kálmánt állította a siker szolgálatába, az ősbemutató színpadra állítását pedig Apáthy Imre, a színház főrendezője vállalta. Műsorra tűzték Kecskeméten, Győrött, Szegeden és Pécsen is, repertoárjára vette a Faluszínház, játszották Pozsonyban, Ostraván és Prágában, de nagy tetszés sehol sem kísérte. Igaz, négy órát meghaladó játékidéje is alaposan igénybe vette a nézők türelmét.

A „bányász-operett” (Fényes Szabolcs *Két szerelem*) 1954-es premierjére, amelyet a Magyar Dráma Hetére tűztek ki, Gáspár Margit, az Operettszínház igazgatója a hatalmában éppen meggyengült Rákosi Mátyást is meghívta egy túlradóan udvarias levélben. A pártfőtökár a meghívást el is fogadta, s a látottak feltehetően elégedettséggel töltötték el. Komor Imre azonban, egy régi kommunista – a háborús években aktív antifasiszta –, ez idő szerint a *Szabad Nép* főszerkesztő-helyettese dühödt kritikában kelt ki a látottak ellen. „Persze, hogy kell a mai témájú operett, persze, hogy színpadra kínálkozik mai életünk élményanyaga. De azt a mi mai életünket az Operettszínházban úgy kell színre vinni, hogy megmaradjon maga az operett” – írta. Születtek persze „ellen-kritikák” is, s Komor Imre is a helyén maradhatott (1955-ig, akkor a *Magyar Nemzet*hez került). Írása mindenesetre széleskörű művészeti- és ideológiai vita-lavinát indított el, amely véglegesen csak az

Ferrari Violetta
és Zenthe Ferenc
a filmplakáton

1960-as években nyert nyugópontot. A kérdésben állítólag – az operett szempontjából támogatólag – Kádár János is állást foglalt. Nem tudni, hogy valóban így volt-e, vagy csak legenda. Fennmaradt azonban az MSZMP KB Tudományos és Kulturális Osztályának (TKO) egy 1958-as, a Magyar Rádió tevékenységével foglalkozó állásfoglalása, amely leszögezi: „Szórakoztató zene nélkül nincs szórakozás; hozzátartozik ez az élethez. Kell az operett, kell a tánczene...”

A kor hazai operettjászásának egy másik sajátossága a népszerű művek átírása volt. Az ötlet állítólag Gáspár Margittól származott, aki meggyőződéses kommunista és Rákosi feltétlen rajongója volt. Nem mentesültek az átdolgozástól a műfaj klasszikusai, külföldi szerzők darabjai sem. Így született 1957-ben a *Gerolsteini kaland* című film Offenbach *A gerolsteini nagyhercegnő* operettjéből, s a szerző egy másik darabját, a *Banditákat* is átfaragták a Fővárosi Operettszínház számára, 1962-ben. (Ekkor már nem Gáspár Margit állt a színház élén.) Érdeemes

A Gerolsteini kaland, jelenet a filmből, Feleki Kamill és Szabó Ernő, 1957

beleolvasnunk Gábor Istvánnak a *Magyar Nemzet* 1962. március 3-i számában ez utóbbiról megjelent kritikájába: „Offenbach különleges zenei invenciójú, ragyogó muzsikája és operettjeinek szövege... az operett színpadát a politikai harc színterévé változtatta. ... Ilyen volt a *Banditák* című operettje is, amelyben a korrupciót, a nagy császári rablók és a kisebb útonálló haramiák hasonlóságát gúnyolta ki Kristóf Károly, a szövegkönyv fordítója és átdolgozója meghagyta az eredeti cselekményt A tanulság így is érvényesül némiképp: ma is vannak ilyen törvényesített imperialista haramiák, akik rendőrileg üldözendő banditársaikkal összefogva a népek érdekei ellen áskálódnak.” Ha a kedves olvasó elveszítette volna a fonalat, emlékeztetjük: egy operettbemutató korabeli kritikájából szemléztünk.

Elsősorban persze ismert és kedvelt magyar darabokat dolgoztak át. A cél esetenként a hős népi vonásainak erősítése volt (például *Gábor diák* operettfilm vs. az eredeti operett, a *Gül baba*), többnyire azonban az arisztokrácia kigúnyolása, a haladni nem képes polgárság

A Gül baba című operett alapján készült film, Jávor Pál, Kőműves Sándor, Szelezky Zita, 1940